

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa R. Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 2.

V Ljubljani, 15. januarja 1885. l.

XXV. leto.

Kakó naj se v ljudski šoli občuje s šolskimi otroci, ki imajo naravne napake.

„Dolžnosti, hoditi v javno šolo, so začasno, ali za vselej odvezani: dečki, ki hodijo v katero višjo šolo, potem otroci, katerim kaka duševna ali telesna napaka brani učiti se ali v šolo hoditi, in slednjič taki, kateri se poučujejo domá ali v katerem zasobnem zavodu.“

(§. 23. drž. šolske postave s 14. maja 1869. l. in novele z 2. maja 1883. l.)

Vsak učitelj je gotovo za časa svojega službenega poslovanja imel mej svojo šolsko mladino tudi take dečke in deklice, kateri so imeli posebne navidezno male, duševne ali pa telesne napake.

Takó se največkrat pripeti, da so nekateri na eno oko slepi, ali brljavi, drugi že po naravi zeló kratkovidni ali slabovidni. Sim in tje dogodí se, da imajo nekateri nepravilno ustvarjeni in vzraščeni nogi ali roki, da so zraven tega ali duševno ali telesno zeló zanemarjeni, n. pr. da jecljajo itd. Tudi so nekateri otroci nekako in nekoliko matasti, ali da so prismojeni, kar toliko pomeni, da se včasih v enomer brez vzroka in vnanjega povoda smejejo ali režé, in to včasih kar mej poukom, ter takó druge učence motijo. Izkušnja uči, da so taki učenci prav malo pazljivi in nestanovitni in da le malo vzprejmejo tega, kar se je govorilo. In zopet so drugi, ki navidezno mirno in pazljivo poslušajo pri pouku, v resnici pa se malo zanimajo, ter kar bedasto in nepremično gledajo in se zagledajo, ne da bi pazili na to, kar se pri njih godí.

Takó bi se lahko naštelo še mnogo takih zaprek, katere negativno vplivajo na napredek poučevanja, in vender so to le take napake, katere se ne morejo po navedenem §. 23. iz šole odpraviti, dokler se pri učencih in učenkah zeló ne množijo. Nastaje tedaj prevažno vprašanje za take nesrečneže: kakó naj učitelj občuje s takimi otroci, koliko smé od njih zahtevati, kakó naj jih poučuje, in kakó naj jih brani pri netaktnem občevanju s součečo šolsko mladino?

Ker taki učenci ali učenke šolski pouk ovirajo, zató bi na prvi pogled in lehko-misleči učitelj se s tem zadovoljil, da so oni le mirni, ne pečaje se, ali se kaj naučé, ali ne. To pa bi ne bilo samo nevestno, ampak tudi silna krivica za take nesrečneže, in ker se razven tega take napake primeroma v majhnih odstotkih nahajajo, zató je že zaradi krščanske ljubezni do bližnjega — ne gledé na dolžnosti svojega poklica — zavezan vsak učitelj, da ravno nasprotno dobrodejno in vplivno ravná s takimi otroci.

Vsak teh nesrečnežev je občutljiviši, nego njihovi zdravi součenci. Že poprejšnja domača vzgoja, kjer je moral gotovo večkrat po nedolžnem slišati zaničevanje in videti preziranja, storilo ga je bojazljivega, malosrčnega in mislečega, da ga zaradi njegove napake ves svet črti in prezira, in zato je v šoli miroljuben in tih. Zaradi tega mu je tudi vsaka beseda, vsako grajanje in kaznovanje bolj občutljivo. Učitelj ima sedaj dovolj vzroka, da s takimi otroci bolj opasno in kar je najbolj mogoče mehko občuje.

Taki otroci pri pouku ne morejo takó hitro slediti besedam učiteljevim, kakor drugi součenci; tudi jim vsak pouk ne koristi toliko, kakor drugim. Posebno je učitelju treba, da je s takimi otroci pri pisanji in risanju potrpežljiv. Paziti mora, da jim posebej in večkrat kaže pravilne oblike. Gleda naj, da povoljno storé in razumevajo vse, česar se je učilo, potem naj pouk še le nadaljuje. Ako so taki otroci pri tem preokorni, prepočasni, ako kaj ne razumevajo in ne morejo prav storiti, vselej naj se učitelj pri njih trudi toliko časa, da se tega navadijo. Pri vsem tem pa naj bode učitelj s takimi otroci zeló prijazen in prizanesljiv, da jih v ljubezni pridobí. Potrpljenja in zopet potrpljenja mu je treba.

Taka krščanska potrpežljivost koristi učitelju in učencem. Učitelj ima dobro svest, da je takó ubogemu človeštvu pomagal; učenci pa so toliko srečnejši, kolikor več se je učitelj ž njimi trudil in potrpel. Posebno pa je učitelju treba paziti, da takih ubogih otrok nihče v šoli in zvonaj šole ne zaničuje, temuč, da jim vsi radi pomagajo toliko bolj, kolikor bolj so nadložni. Učitelj naj bode v tej krščanski ljubezni sam najlepši vzgled, ter naj vedno takó ravná, da se takim ubožčekom njihove težave lajšajo, da se kolikor toliko tudi z drugimi otroci vred vzrejajo takó, ba bodo enkrat prida ljudje, dobri kristijani in pošteni državljani, pa nikdar ne težava in nadloga občinam. A. L.

Knjiga Slovénka

v

XIX. veku.

Valentín Vodnik (1758—1819) je v pričujočem stoletji prvi slovénski pisatelj in njegova knjižica „Pésme za pokúšino“ je v novoslovenskem slovstvu prva, o kateri se reči smé, da je umetna, v duhu našega naroda, da je klasična. Tedanjo razmero med nemščino in slovenščino opeva v njej v znani pravljici:

Némški inu krajnski kojn.

Nemški kojn slovénmu reče:
Brate kaj medliš na cést’?
Ti li noga, glava neče,
Al se teb nelubi jést’

Mene v’ dobri versti májo,
Men se trikat ovs ponúd’,
Čiste noge mi jegrajo,
Vrat nosim ko labúd.

Krajnska pára milo pravi:
Tud bi lahko jes bil tak,
Al tepejo me po glavi,
Lačni morem stati v’ mlak’.

Dejanje in nehanje V. Vodnikovo glej v Jezičniku XIV. L. 1876.

Jernej Kopitar (1780—1844) opisuje stanje slovenskih pisarjev v začetku sedanjega veka na pr.:

„Der Vorwurf des unnóthigen Germanisirens in einzelnen Wórttern, und im Syntax, trifft, mehr und weniger, alle unsre (meist úbersetzende!) Schriftsteller. Um dieses,

wenn nicht verzeihlich, doch begreiflich zu finden, setze man sich an die Stelle eines Krainischen Scribenten. Im 8ten oder 10ten Altersjahre hat er den väterlich = Slavischen Herd verlassen, um in der Deutschen Stadt von Deutschen in Deutscher Sprache zum Deutschen Staatsdiener erzogen zu werden. Nun muß er seine Slavische Muttersprache, die er ohnehin in diesem Alter noch nicht in ihrer ganzen Fülle besitzen kann, mit Fleiß vergessen lernen, damit ihm hold werde die Herrscherin Teutona. Man wende nicht ein, daß ja in den Städten auch Krainisch gesprochen werde! Dies ist's eben, worüber wir klagen: Truber's leben, lebati, shpisha, mordane, shtrytati, hudobo trybati, jest sem shazau sa mertviga, fershmaati, punt (Bund), Gospod je vunkaj vlekcl (ausgezogen) s' nashimi vojlkami, doli jemle, gori jemle, zajhen, shenkinga, poberi se tjakaj, vunkaj klizati (ausrufen), gvant, flegar, Rihtar, shpendia, folk u. f. w. u. f. w. sind dergleichen Blümchen aus dem Krainisch der Städter; und wenn neuere Schriftsteller statt dieser auch einheimische Blumen nehmen, so flechten sie den Kranz doch auf Deutsche Art; oder, um ohne Allegorie zu reden, dieses städtische Kauderwelsch ist's, was der künftige Autor in den Jahren seiner Jugendbildung hört: da er selbst in den Schulen Deutschen Ideengang bekommen hat, so ist es ihm beynahe zu verzeihen, daß er zufrieden ist, wenn in seinem Krainischen Werke nur kein Deutsches Wort sich findet, und daß er gar nicht ahndet, daß es auch einen Krainischen Syntax gebe. — Häufigerer Umgang unsrer Krainischen Schriftsteller mit dem Landmann, die Wahl Lateinisch geschriebener Werke zum Uebersetzen statt der Deutschen, Lectüre in solchen Slavischen Mundarten, die von Deutschland nichts wissen können, ein vollständiges, aber kritisches und, vor allem, treues Wörterbuch, und — statt alles dieses, eine permanente Kanzel der Krainischen Sprache an der Theologie, wären sichere unfehlbare Mittel wider das Uebel! (Grammatik S. 53 - 56.)" —

„Nichts ist einfacher und einleuchtender, als die Theorie der Buchstabenschrift: Analyse das Wort (den articulirten Menschenschall) bis auf seine einfachen Bestandtheile (Elemente), und jeden gefundenen solchen einfachen Bestandtheil stelle durch ein eigenes Zeichen dar. — Je einfacher deine Zeichen sind, je deutlicher sie sich von einander unterscheiden, folglich je leichter sie zu schreiben und zu lesen sind, desto besser ist deine Erfindung (Gramm. XXII — XXIII).“

„Wenn uns der Himmel einen zweyten, Römischen Kyrill sendete, der, jenem ersten Griechischen als denkender Römer nachahmend, zu den untadelhaften 20 Römischen Buchstaben, nahmentlich um noch 9 (den übrigen Stämmen theils einige mehr, theils weniger) neue, den Römischen der Figur nach analoge, Buchstaben hinzu erfände, — so wären die Slaven die einzigen Glücklichen in Europa, die dann ein vollständiges und vernünftiges Alphabet hätten (Gramm. S. 203).“

Kolikega vpliva v slovenskem slovstvu je bilo to pisanje pa drugo delovanje Kopitarjevo, gl. Jezičnik XVIII. L. 1880. — Kopitarjeva Spomenica 1880. — Archiv für slavische Philologie V—VII (Der Briefwechsel zwischen Dobrovský u. Kopitar) itd. — V tem (VII. 4. 1884) ima tudi: Notata ad Gramm. Carniol. Vincentii Franul. Trieste 1811. 8., kjer pravi na pr. Motto: Zbúdi se kranjska Modrica — Zadosti si spala do zděj! — Al ni očitna pravica — D' obúdena bós za naprēj? — sunt Marciani — Vodnikiani; pisatelju knjige „Saggio Grammaticale Italiano-Cragolino composto da Vincenzo Franul-de Weisenthurn Dottore di legge“ pa kliče dovtipno: Quare non fateris te vertisse tantum rem alienam?!

Matevž Ravnikar (1776 — 1845) je povedal v knjigi „Sveta Maša“ l. 1813, še bolje v predgovoru k „Zgodbe svetiga pisma za mlade ljudi“ l. 1815, kako naj se nasproti nemškutarjenju prejšnjega veka čisti, množi in olikuje naša slovenščina na pr.:

„Če v kakšino besedo v teh bukvah zadenete, de je precej ne vuméste, nikar berš ne recite, de je izmišlena; poprašajte koga drugjga. Krajnske so vse, in tu ali tam po Krajnskim domá. Pač redka ktira je nova, pa lohka vumeti. Ves krajnski jezik bi mi obožali, ako bi nobena beseda v bukve ne smela, če le v kaki vasi ni domača. Nektire besede so bol po Gorenskim, druge po Dolenskim ali po Notrajnskim v navadi. Zakaj bi mogla le Gorenska, Dolenska ali Notrajnska obveláti? Nismo vsi Krajnci? Pa, reči po pravici, nisim jih besedi veliko jiskal ne po Gorenskim ne po Dolenskim, ampak po svojim sim pisal, kakor sim jih se nekadaj v svojimu kraju pastír še navučil. Torej pa tudi mislim, da me bote otroci in pastirji od vučenih veliko bol vumeli. Od otrók in mladenčov svojjga kraja sim si tega svest. Vi imate še bol nepokaženo Krajnšino; vučeni radi Nemšino, Latinšino, ali Lahovšino vmes brodiyo, in tudi clo krajnsko besedo tako po ptuje stavijo, de praviga Krajnca všesa bolé. Večidel pravijo po kmetih takim, de prevučeno govoré. Drugim, ktiri se lepši Krajnšine deržé, pravimo, de jo po domače povedó. Pa tudi med kmečkimi ljudmi je že veliko zbródene Krajnšine, in clo kmet se sčasama te kolobócje tako pervadi, de misli prav lepo povedati, če postavim namest: „Sim spoved opravil“, reče: „Sim spoved dolj položil“. Skorej bi ga vprašal, kam jo je položil, na tla ali pod klop? Ta kolobocja ves krajnski jezik obrudzá, in ga ptujim Slovincam perostúdi, in Krajnca po nedolžnim v zaničovanje spravi. In če pojde tako, nas bo tako deleč ta kolobocja perpravila, de ne bomo zadnič znali ne Krajnskiga, ne Nemškiga. Vam na čast tedaj, ljubi moji mladi Krajnci! sim se tiste zbrodene Krajnšine ogibal. Ne le mi Krajnci, šedeset milijonov ljudi govori slovenski jezik, in vsim pridejo naše bukve simtertje v roke, in gerdo je, jélite, če nam očitajo, de smo Krajnci vso besedo skazili? Torej vsaki pametni Krajnc more sam želeti, de se v bukvah sej čista Krajnšina perhrani. Res je scer, te moje bukve niso zavolo Krajnšine, ampak zavolo lepiga navuka pisane. Pa, kdo nima rají, de se mu koščík tudi beliga kruha iz lepe rute po perilu, kakor iz vmazane nagnusne cunjé podá? Jelite, otroci! še jedli bi ga nè? Ravno tako spakdrána beseda še taki lepi navuk, če vam ne, pa drugim Slovincam, perskuti. Ravno zato, ker je lepi navuk meni in vam le teljko per serci, tudi mislim, de ga moremo v lepo, čedno besedo obleči.

Nektiriga izrečovanja pa tudi ne smem tajiti, de res po Krajnskim ni kaj navadno, postavim, kadar pišem: „Te bukve zbravši bom kmalo druge dobil“, namest reči: „Po tem, kadar bom te bukve zbral, bom kmalo druge dobil.“ „Jurja življenje mi otevsiga bom z vsim preskerbel“, namest reči: „Jurja, ktiri mi je življenje otel, bom z vsim preskerbel.“ „Andreju toljko hudiga prebivšimu se bolj zdaj godí“, namest reči: „Andreju, ktiri je toljko hudiga prebil, se bólj zdaj godí“. Take izrečovanja, pravim, res niso kaj zlo po Krajnskim v navadi. Pa v duhu so Krajnskiga jezika, tako govoré vsi drugi Slovinci, tako so naši krajnski spredniki vsi govorili, kar se iz starih nekdajnih krajnskih bukuv pokaže; tako je sveti Ciril pred devetimi vekmi ali devet sto letmi že pisal v našim jeziku; tako govoré in pišejo še zdaj kmalo unkraj Štajerskiga; tako so zadnič sploh začeli pisati tudi po Koroškim in po Štajerskim; in povsot je to prav, zakaj bi le nam Krajncam ne bilo? Krajnska beseda se tako grozno lepo okrajša, in kar je še več vredno, je dobičik, de bomo sčasama tudi drugih Slovincov bukve lohka vumevali, in naše oni. Iz Pemskiga, iz Duneja, od vsih krajev nas Krajnce hvalijo zavolo tega. Zakaj bol skerbé drugi Slovinci za nas in naše besede lepoto, kakor mi samí za - se. Ni kaj lepo to, pa res je. Pa zmiraj ne smé biti taka. Vsaki narod, kadar se začne nekoljko otesávati, začne to per svoji domači besedi, de jo očédi. Ako tedaj tudi mí tako storimo, ktiri pametni Krajnc bo marnje delal? Tega braniti se pravi Krajnce v nič tlačiti, in pot jim do véči vuma zaperati. Mene tega Bog vári! Nè le vam, otroci in mladenči! ampak tudi odrašenim Krajncam sim to le hotel povedati.“

Jona moli v morske ribe trebuhu :

„V svoji britkosti kličem v' Gospoda, pa vslišiva me.
 Grobu iz trebuha ženem svoj glas, o Gospod! in slišiš ga tí!
 Sunil si me v brezen, v sredo morjón, zatòp me obdaja.
 Vse tvoje kerníce in tvoji valovi gredo čez mé!
 Pahren sim, právim, spred tvojih očí,
 Kaj, ko bi videl tvojo sveto vežo še kadaj!
 Zaveznile so me do duše vodé,
 Odéva me brezen, terstje se mi zapleta nad glavo.
 Podréznil sim se pod hribov stopále,
 Na vekomej mi je zapáhnena zemla!
 Pa otél od pogube, Gospod, moj Bog! boš moje življenje.
 Ker omaguje duša v ineni, zdaj mislim v Gospoda.
 Dohaja, dohaja k tebi v tvojo sveto vežo moja molitev.
 Kdor se na prazne merčesa zanaša, se vána svoje božje pomoči:
 Jez pa ti bom daroval še z glasno hvalo,
 Obljube, ktire sim storil, t' opravlal.
 Po tebi, Gospod! vsa pride blagósti!“

Zgodbe I. 238. 239.

Stari Tobija hvali Boga :

„Velik, Gospod! si, vekomaj velik,
 Od veka do veka je tvoje kraljestvo!
 Tepeš in zdraviš,
 Pelaš ga v' jamo, ino perpeláš ga iz njé,
 Nihčer ne odide tvoji roki.
 Hvalite Gospoda Izraelski otroci,
 Slavite ga vpričo naródov!
 Rastrosil med narode ga ne poznajóče vas je,
 De čuda oznanujte njegove,
 De jim Boga povejte, vsigamogočniga njega,
 De zvunaj njega ni drujiga nobeniga.
 Tepel za naše pregrehe nas je,
 Pa rešil po svoji milosti nas bo.
 Torej, spoznajte, kaj vse storil nam je!
 Hvalite ga v strahu in trepetu!
 Častite ga, z djanjam, večniga kralja!
 Jez sej, slávit ga hočem v svoji le jetniški deželi,
 Njega, nad ljudstvam pregrešnim ki se toljciga kaže nad nami!
 Oh, grešniki! spreobernite se k njemu.
 Pravico ravnajte pred njim,
 Verjemite, milost skazal vam bo!
 Jez sej, in moja duša veseliti se hočeva v Bógu.
 Vi, njegovi izvoljenci vsi — dajajte mu hvalo!
 Praznujte veselje mu celo življenje!
 Védno hvalo mu pójte!“

Zgodbe I. 285. 286.

Razširenje keršanstva po vsimu svetu.

. . . . Ne bilo bi prav, ako bi se tukaj še sveti Kiril ali Ciril v misel ne vzel, ki je bil z svojim bratom Metódijam Slovénцам ne le vere, temoč tudi branja ino pisanja vučenik, ino ki se mu zavolo tega veči del Slovénčov apostel pravi. Z Laškimi ino Nemškimi duhovni je bilo težko ravnati, ker Slovenskiga niso znali. Torej nekako pred jézar létmi so trije Slovenski knezi ali vajvodi, Rostislav, Svatopluk ino Kocel, ki ga tudi Hecil ino Hecilo pišejo, ino ki je nekoljko Vógriskiga, vso Slavónjo,

vélko Štajerskiga ino Krajskiga, ino morebit tudi ves Korotàn pod oblastjo, ino per Ptujimu sedež imel, do Greškiga cesarja v Konštantinopel po vučnikov poslali. Sporočé mu: „Naša dežela je keršena, tode vučnikov nimamo, de bi nas napelovali ino vučili, ino nam svete bukve razlagali: Sami ne znamo nè Greškiga nè Latinskiga, ino ta pravi takó, ta takó; ne razložimo tedaj svetiga pisma vuma ino moči. Vučnikov nam tedaj pošlíte, de nas bodo besede ino vum svetiga pisma vučili.“ Takih vučnikov namreč bi bili radi, ktiri so slovénsko znali, de bi jim božjo besedo ino sveto pismo po slovénsko razlagali. Kiril ino Metódi, dva brata iz Tesalónike domá, ki sta terdno Slovensko znala, se kmalo napraviti dasta. — Na Slovénsko prideta, ino ne le evangelj oznanovála, tudi slovenske čerke sta Slovénkam naredila, ino vse sveto pismo sta jim sčasama preslovénila, ino Slovenci so bili grozno veseli, ker so božje čuda v lastnimu jeziku slišali ino brali. Vsi Moškoviti, Serbláne i. t. d. beró še dan današni to Kirilovo sveto pismo, ino tudi Krajnic, Štajerc, Korošic, Hrovát, Dalmatinc, Čeč, Tersičan, Goričan i. t. d. bi se lohka va-nj zvédel, ko bi Kirilove čerke poznali; tode sčasama so jih po naših deželah Latinske odrínile. Lepši scer od Kirilovih so Latinske, pa premalo jih je, devét jih manjka. Ino ravno zato je krajnsko težko brati, ker móremo dostikrat po dve čerki stakniti, de glas zapišemo, ino dostikrat edino čerko zdaj drugáč zdaj drugáč izrékati. Sveti Kiril je vsakimu slovénskimu glasu svojo lastno čerko dal, ino, kar to tiče, Nemci, Latinci, Francozi, vsi naródi naj se gredo skriti proti njemu. Z Latinskimi čerkami scer, pa po Kirilovo, ljubi otroci! hočemo tudi mi v prihódno pisati, ino torej čerk, kar nam jih manjka, pernarediti. Ino na Dúneju že delajo se, ino če Bog dá, k letu osorej bi jih že imeti vtegnfli. Svetiga Kirila ino Metodija pa hočemo vedno spoštovati ino posebno častiti. Slovenska apostelna sta, keršansko vero sta med nami vterdila, ino veliko sta si, Slovénce otesati, perzadjala; ino clo prav pisati ino brati, kar smo ravno pravili, še dan današni se od njih dveh vučimò.“

Zgodbe IV. 1817. 323 — 325.

V pričujočih vzgledih kaže se Ravnikarjeva izvirna beseda pa v prestavi. Sicer glej o njegovih zaslugah za naše pismenstvo Jezičnik XV. L. 1877. C. 63 — 70. IX. 1871 itd. — Ti trije možje, rêči se smé, vstanovili so nam slovénsko besedo in pisavo. Ravnikar — vravnal jo je izmej ljudstva, Kopitar — jo je dejal na pravo kopito, Vodnik — pa jej je dal prva vodila. Nova doba se je pričela, vzlasti po učilnici ali stolici slovénskega jezikoslovja v Ljubljani.

Slovstvena zgodovina v slovénski ljudski šoli.

(Piše **Gradimir**.)

(Dalje.)

Josip Jurčič.

(Glej 84. berilno vajo: „Rudar“.)

Odlíčen slovénski pisatelj je bil Josip Jurčič. Rodil se je v dan 4. marcija 1844. l. na Muljavi pri Zatičini na Dolenjskem (na Kranjskem) kot sin ubožnih kmetskih starišev. V gimnazijalne šole je hodil v Ljubljani; potem se je učil na Dunajskem vseučilišči jezikoslovja in pravdníštva. A kmalu se loti poklica, za kateri je bil najbolj ustvarjen — namreč pisateljvanja. V slednjem času je živel v Ljubljani kot glavni urednik „Slovénkega Národa“, lista dnevnika. Umrl je po daljšem bolehanji v dan 3. maja 1881. l. v Ljubljani.

Josipa Jurčiča imenujemo po pravici mojstra slovenskim pripovednikom. Do zdaj je bilo še malo Slovencev, ki bi bili znali takó priprosto in vender takó lepo pisati, kakor Josip Jurčič! — Začel je zgodaj pisateljvati. Užé kot sedmošolec na Ljubljanski gimnaziji je spisal povest „Jurij Kozjak“, katero je izdala družba sv. Mohora 1864. l. Budnik in podpornik Jurčičev je bil blagi pokojni Anton Janežič. On je nadarjenega Josipa denarstveno podpiral; dajal mu je dobrih svetov ter mu prigovarjal, kaj in kakó naj piše. Zató vidimo, s koliko marljivostjo je Jurčič sodeloval pri Janežičevem „Glasniku“ užé 1864. l.

Od tedaj nam je Jurčič spisal mnogo pripovednih knjig, ki so pravi biseri v našem književstvu. V družbi sè Stritarjem je izdal „Mladiko“, knjigo polno lepih pesni in povesti nekaterih nadarjenih slovenskih pisateljev. Sam pa nam je ustanovil „Slovensko knjižnico“, zbirko povesti, izvirno slovenskih ali na slovenski jezik preloženih. Te povesti je spisoval ali sam, ali so mu jih pošiljali v natis drugi pisatelji slovenski. Pisal je tudi romane. „A kaj so — romani?“ — porečete. Romani so neka posebna vrsta povesti, v katerih se nam kake zgodbe na dolgo in široko pripovedujejo, kakor da bi se — če tudi so umišljene — resnično godile. V teh povestih občudujemo spretno peró Jurčičevo. Kakó mično je znal opisovati domače šege in navade! In kaj pa še čisti ta gladkotekoči jezik!

A tudi na pesniškem polji se je poskušal pokojni Jurčič! V „Slovenski Vili“, zabavni knjigi, katero je izdal 1865. l., priobčil nam je nekatere svoje pripovedne pesni; in tudi v našem Berilu se nahaja na strani 241. dokaj lepa Jurčičeva pripovedna pesen „Junakov grob“. Visoko se ceni njegova žaloigra „Tugomer“, katero je izdal 1876. l. po „Slovenski knjižnici“. Kot časnikar je bil silno delaven in pravičen. Priobčeval je v svojem listu („Slov. Narodu“) važne članke ter se zmerom neustrašeno boril za naše národne pravice!

A koliko družega je še spisal nadarjeni ta pisatelj! Odveč bi bilo vse to vam tukaj pripovedovati!

Josip Jurčič je bil navdušen Slovan, blag in značajan mož. V mnogoštevilno slovanstvo je stavil zmerom vse svoje nádeje; priučil se je bil skoro vsem slovanskim jezikom ter delal je neumorno „od ranega jutra do poznega večera“, pisoč vedno lepe povesti ali národ v vnesenih besedah drameč in spodbujajoč! Izdajalca svojega národa, nemarneža v národnem obziru, je zaničeval ter vedno mu je bilo na tem, da bi koristil in oslavil dragi mu národ slovenski, kateremu je bil udan z vsem srcem! Svoje starše je ljubil z vso gorečnostjo otroške ljubezni ter skrbel je za-nje do konca dnij, kakor to dela blag in dober sin!

Žal, da nam je ta vrli mož veliko prerano umrl, še-le 37 let star! Neutrudno delovanje Jurčičevo nakopalo mu je neozdravno bolezen. Zastonj je ubogi mož iskal zopet zdravja v milem podnebj, v Gorici in Benetkah. Bilo je prepozno! Še na smrtni postelji se je ljubeznipolen spominjal svojega národa; rad bi bil še živel, le, da bi mogel še koristiti ubogemu národu slovenskemu, za kateri je, kakor se mu je zdelo, „premalo storil“!

Koliko rodoljubje tičí v teh besedah! Predragi moji! Po Jurčiču se lahko vgledujemo vsi Slovenci, navlasti pa ti, slovenska mladina! Spoštuj tudi ti, kakor on, svoje starše; prešinjena bodi svete domovinske ljubezni, ter vse žive dni hrani v dnu srca pomemljive besede, katere je pokojni Jurčič pisal v svojem „Tugomeru“:

Tvrd bodi, neizprósen, mož jeklén,
Kadàr braniti je česti in pravde
Narodu in jeziku svojemu! . . .

Národ slovenski je in bode Jurčiču vedno hvaležen. Postavil je prvaku slovenskih pisateljev lep spomenik na grob; a v dan 15. avg. 1882. l. se je vršila velika narodna slavnost na Muljavi pri Zatičini, kjer se je na Jurčičevem rojstvenem domu vzdala in odkrila spominska ploča s tem napisom: „V tej hiši je bil porojen v dan 4. marcija 1844. l. Josip Jurčič, pesnik in pisatelj slovenski. Postavil hvaležni narod 15. avg. 1882. l.“

Baš tega leta (1882.) so se jeli izdavat tudi „Josipa Jurčiča zbrani spisi“, katerih je dosihmal izišlo užé nekaj zvezkov. — Po prerano umrlem Jurčiči toguje národ, in po pravici, saj redko so sejani tako odlični pisatelji in rodoljubi, kakeršen je bil pokojnik! Po pravici mu torej poje Boris Miran:

„Tvoj spomin nikdar ne mine,
Hvaležen bode večno ti Slovénc;
Zapisan v zlato knjigo domovine
Ti svetiš poleg prvih se imén;
Nevénljiv venec glavo ti obdava,
A mi hvaležno te slavimo: Slava!“

L. Toman.

(Glej 86. berilno vajo: „Cirkniško jezero“.)

Vzgleđ pravega rodoljuba je bil Lovro Toman. Rodil se je v dan 10. avgusta 1827. l. v Kamnigoricí na Gorenjskem. Latinske šole je izvršil v Ljubljani ter potem odšel na Dunaj, pravoznanstva se učil. L. 1852. dobí doktorski naslov in na to stopi v državno službo v Ljubljani. Kasneje je odvetnikoval v Radovljici in v Ljubljani. Bil je tudi deželni in državni poslanec. Ko se je 1870. l. mudil na Dunaji kot državni poslanec, napala ga je huda bolezen, kateri je tudi podlegel v dan 14. avgusta istega leta v Rodaunu, ne daleč od Dunaja.

Ves národ slovenski je žaloval po vrlem tem moží! In po pravici, saj je bil Lovro Toman neustrašen boritelj za pravice Slovencev, in pomagal je iskreno ljubljenu národu duševno in gmotno, kolikor mu je bilo mogoče! Lovro Toman nam je ustanovil velekoristno društvo „Slovenska Matica“ v Ljubljani, ki pošilja vsako leto prav lepih slovenskih knjig mej svet. To društvo je bilo blazemu pokojniku také pri srci, da mu je pozneje volil 10.000 gld.; a dramatičnemu društvu v Ljubljani, ki nam oskrbuje primerne slovenske gledališke igre, zapustil je 1000 gld.

Tomana spoštujemo pa tudi kot spretnega slovenskega pesnika. Zgodaj užé je po časopisih priobčeval svoje pesni; a 1848. l. izdá za slovensko reč navdušeni mladenič svoje pesni v posebni knjigi z naslovom „Glasi domorodni“. Te pesni nam kažejo nadarjenega pesnika, polnega goreče navdušenosti za slovensko domovino; jezik jim je gladkotekoč in lepo zvoneč.

Po smrti Tomanovi je „Slovenska Matica“ v Ljubljani iz hvaležnosti do pokojnika objavila 1876. l. knjigo z naslovom: „dr. Lovro Toman“, v kateri so se priobčile pesni, katere je pozneje zložil in zapustil umrli pesnik. Poleg tega ima knjiga dobro zadeto podobo Tomanovo in opis njegovega živjenja in delovanja, katerega je oskrbel znani vam Andrej Praprotnik. Tudi v našem Berilu nahajamo na strani 264. (vrhu pričujoče) lepo pesen Tomanovo: „Človek brez domoljubja“; a v IV. Berilu je na strani 14. natisnjena njegova pesen: „Gorjé, gorjé!“

(Konečno vam tù pokažem še sliko tega vrlega Slovence. Hranite mu blag spomin!)

Dr. J. Mencinger.

(Glej 87. berilno vajo: „Bohinjsko jezero“.)

Ivan Mencinger se je rodil v dan 26. marcija 1838. l. v Bistriški župniji v Bohinji. Učil se je najprej na Bistrici, potem je prišel v šolo v Ljubljano, a od tod na

Dunaj in v Gradec; v slednjih dveh mestih se je učil pravoznanstva. L. 1864. postane doktor prava, ter je služboval potem kot odvetniški pričetnik v Brežicah na Štajerskem in v Ljubljani. L. 1871. postane samostalen odvetnik v Kranji, odkodar se čez leto dnij preseli v Krško, kjer biva še zdaj kot odvetnik in kmetovalec.

Doktor Ivan Mencinger je spreten pisatelj slovenski. Užé kot osemnajstletni mladenič je jel pisateljvati ter mnogo pisal v „Novice“, Janežičev „Glasnik“ in v „Slovenski Narod“. Zadnja leta sodeluje tudi pri „Ljubljanskem Zvonu“. V njem je priobčil 1881. l. delo: „Mešana gospoda“, a 1883. l.: „Ajdoovski gradec“.

Krstnik.*)

(Glej 105. berilno vajo: „Avstrija moja“.)

Splošno se misli, da je to pesen zložil Janko (Janez) Krstnik, **Kersnik**, izborni pesnik in pisatelj slovenski, kateri je v prejšnjih letih imel navado, da je svoje pesni priobčeval z latinskim podpisom „Baptista“, kar znači toliko kakor slovenski „Krstnik“. Vender, da je ta misel očitna pomota, hočem vam tù dokazati!

Pesni, katere se nahajajo v naših berilih s podpisom „Krstnik“, prevel je bil iz nemščine pokojni učitelj Franjo Končan (o katerem bodemo tudi še govorili), in to za šolsko pesmarico „Slavček“, ki jo je izdal c. kr. učitelj glasbe, Nedvêd v Ljubljani 1879. l. Janez Krstnik, Kersnik je Končan-ove pesni na željo Nedvêd-ovo le nekoliko preglodal in opilil. Ker je imel baš s to pesnijo „Avstrija moja“ in s „Telovadsko“, ki je natisnjena v IV. Berilu na strani 32., največ posla, zato je izdavatelj „Slavčkov“ podpisal pod ti dve pesni Janez Krstnik, Kersnikovo imé! Iz „Slavčka“ se je potem ta pesen — kakor tudi „Telovadska“ — prenatisnila v naše Berilo, in to brez nikake podpisne promene.

Kakor sem vam užé omenil, o Končanu bodemo pri drugi priliki kaj več slišali. Za danes vam nekoliko povem o Janku Krstniku, Kersniku, ki je Končan-ovo to pesen dokaj lepo popravil!

Janko Kersnik se je rodil v dan 4. sept. 1852. l. na Brdu pri Podpeči na Gorenjskem. Dovršivši 1870. l. latinske šole, učil se je pravoznanstva na Dunaji in potem v Gradci. L. 1874. izvrši učenje v Gradci ter dobí službo v Ljubljani, kjer ostane do 1880. l. Tega leta pa je bil imenovan beležnikom na Brdu, v rojstvenem svojem kraji, kjer še dandanes živi.

Janko Kersnik je začel celó mlad delovati svojemu národu v korist. Užé 1866. l. je priobčeval v „Glasniku“ prve svoje pesni, torej kot jedva štirinajstletni dijak! Kasneja leta — 1870., 1877. — in 1878. priobčil je v Dunajskem „Zvonu“ mnogo lepih pesnic. Prišedši z vseučilišča, je za časa svojega bivanja v Ljubljani mnogo pisal za „Slovenski Narod“, kateremu je bil takrat urednik vrli pisatelj Josip Jurčič. Spoznavši Jurčič Kersnik-ovo spretno peró, svetoval, nagovarjal in spodbujal ga je, naj se loti pisati tudi kake povesti, romane. In Kersnik je iskrenega svojega prijatelja ubogal ter nam napisal več krajših in daljših povesti, romanov. L. 1876. je priobčil prvi svoj roman: „Na Žerinjah“, a ko je počel izhajati „Ljubljanski Zvon“, pridružil se je tudi Kersnik njega izdavateljem ter nam napisal v njem mnogo lepih povesti. Tù je 1881. l. nadaljeval in dovršil Jurčičev roman „Rokovnjači“, katerega pokojnik ni bil

*) Akopram se bode komu zdela ta razprava preobširna in prenatančna za ljudsko šolo, priobčujem jo vender, ker utegne prav priti marsikojemu učitelju, ki se resno bavi z našega slovstva zgodovino. Ob enem mi je čast, da izvršujem naročilo velecejenega našega pisatelja J. Kersnika, ki mi je gledé te stvari pisal decembra meseca m. l. sledeče: „Ako bote pisali o gori omenjenih pesnih, povedati morate vsakako, da se po krivici meni pripisujejo. V tem Vam dajem prosto pooblastilo, razjasniti to zadevo“. Pis.

dokončal. L. 1882. je napisal v „Zvonu“ povest „Luterski ljudje“, 1883. l. roman „Cyclamen“ (izgovori: Ciklamen), a 1884. l. povest „Gospod Peter“. V letošnjem „Zvonu“ je pričel pisati nov roman.

Janka Kersnika smemo imenovati vrednega naslednika Jurčič-evega; od njega se nádejamo, da bode še mnogo in krepko deloval sebi in národu v slavo!

Fr. Jurkovič.

(Glej 114. berilno vajo: „Voda“.)

Fran Jurkovič se je rodil pri Sv. Križi blizu Ljutomera v dan 24. januarja 1850. l. Svoje učenje je izvršil v Mariboru, in službuje zdaj kot nadučitelj v Šmariji pri Jelšah na Štajerskem. Za naša berila je napisal pričujoči sestavek in na strani 177. razpravo o „Sadjereji“. Jurkovič je tudi skladatelj. Uglasbil in izdal je 1882. l. „Vrtnico“ in 1883. l. „Veteransko koračnico“, muzikalna komada, ki se lepo poslušata na glasoviru. (Dalje prih.)

Pripovedke iz zgodovine avstrijskih vladarjev.

X.

Cesar Rudolf I. in — „cesar slepar“.

Friderik II., sin Henrika VI., bil je zadnji nemški cesar pred žalostno dōbo brezvladja, imenovano *interregnum*, katera je trajala od 1250. — 1273. l. Friderik II. se je proti koncu svoje dōbe bojeval v Lombardiji, kjer mu je vse podjētje popolnoma spodelovalo; v Fiorentini v Apuliji pa ga je 1250. l. dohitela nagla smrt. Poročila o njegovi smrti pa ljudstvo ni smatralo verjetnim. Nasprotno pa se je širila pravljica — podobni slučaji so se že prigodili češče — da Friderik ni umrl, ampak se je samo ljudstvu odtegnil iz pred oči; ta pravljica se je čem dalje, toliko globeje ukoreninila mej ljudstvom. Neki slepar pa je to priliko tehtno preudaril, je uporabil in se ž njo hotel okoristiti na poseben način.

V 12. letu Rudolfovega vladanja nastane po vsej državi velik hrup: govornice gredō vse križem, da se je prejšnji cesar Friderik II. prikazal in da hoče prevzeti zopet državno žeslo.

In v resnici je v Cöllnu ob Reni nastopil človek, ki se je izdal in imenoval cesarja Friderika II. Bil pa je Frideriku popolnoma podoben v rasti, govoru, v vsem obnašanju in kretanju. Na obilna vprašanja: zakaj je vladarstvo pustil? zakaj je zdaj zopet nastopil? kje je mej tem časom bival? in na druga podobna vprašanja je odgovarjal: „Leto 1250. mi je provzročilo toliko nevolje, da mi je ni bilo moč več prenašati; nepokorščina podložnih, večletno hudovoljno nasprotovanje sosednih vladarjev, vedne sitnosti in nezgode v Italiji, posebno pa še ondi moje zadnje podjētje; v svoji tedajšnji bolezní sem se vladarstva popolnoma naveličal. Hotel sem se ljudstvu iz tega žalostnega pozorišča ogniti. Poseben slučaj je pospeševal mojo nakano. V istem času je umrl ravno neki človek meni močno podoben, velel sem ga v rakev položiti in ga kot kralja pokopati; sam pa sem kot nepoznan zbežal v Palestino, kjer sem mej svojimi in sovražniki kristijanstva živel do zdaj v mirni in srečni sužnosti. Ko sem pa naposled zvedel, da so se v moji državi razmere predružačile, da so moji in moje države sovražniki upokorjeni, sem odločil povrtni se in državno žeslo zopet prevzeti.“

Na takšne izpovedbe so hiteli k njemu od vseh strani vitezi in vojaki, kateri so nekđaj Frideriku II. služili in se ž njim marsikatere vojske udeležili. Tem je pripove-

doval toliko slučajev iz življenja cesarja Friderika in te s tako točno natančnostjo, da so jeli vsi verovati njegovim besedam in so resno mislili, da je ta človek pravi cesar Friderik, o katerem se je reklo, da je umrl. Proti vedno bolj množočim se obiskovalcem se je vedel izvrstno prijazno obnašati; kmalu je pridobil njih vero in srca sebi in svoji narastoči stranki. Pogosto je vzprejemal darila, katera so mu dohajala od raznih strani. V kratkem si je nabral 2500 mark srebra. Ko je že svoj delujoči krog močno razširil, poskušal je tudi več knezov in mest za sé pridobiti; pa tudi v tem je zdatno napredoval: vsi, ki niso bili z Rudolfom popolnoma zadovoljni, so se poprijeli njega in njegove stranke. Vender pa so se ga v Cöllnu (menda Kölnu), kjer se je to godilo, kmalu naveličali; prisiljen je odišel v Neuss*), kjer si je že okoli sebe preskrbel kraljevski dvor z običajnim sijajem.

Ko je Rudolf to novico zvedel, bil je ravno namenjen odpotovati, da bi nekatere državne nemške viteze, kateri so si državne dohodke osvojili, na odgovor vzeli. Začetskoma se je Rudolf temu le posmehoval, meneč, da mora ta le kak prismojen človek biti; ko je pa zvedel, kako resno ljudstvo to vzprejema, da se namerava za tega del sklicati državni zbor, da je že velik del plemstva njegovi stranki pristopil, veliko ljudstva pa je zbeganega, da ne vé, katerega naj za pravega cesarja spozná, je pa kmalu spoznal, da bi utegnilo to za nemško cesarstvo največe nemire in občutljive nasledke imeti, posebno pa še, ker je dobro vedel, da mu mnogo knezov ni udanih, zato se odloči, dáti vso stvar resno preiskavati. Na to mu pa še pride od „cesarja Friderika II.“ povelje, da naj cesarsko krono in žeslo odloži in k njemu v Neuss pride, da bode od njega fevde vzprejel.

Rudolf je bil radi te predrznosti tako razjarjen, da jo s svojo vojsko mahne naravnost proti Neussu. Ko je pa oni „cesar“ zvedel o Rudolfovi bližajoči se vojski, pobriše jo iz Neussa v Wetzlar**). Cesar Rudolf hití tja, od mestjanov zahteva, da mu „cesarja“ izročé; ako pa bi se ustavljali to storiti, bode jih zadela osoda, kakeršna čaka tega sleparja — takó jim zažuga. Na to mu mesto izroči človeka, imenovanega „cesarja“. Rudolf pa ga izroči sodnijski preiskavi. — Na tezivnici (Folter) je obstal, da je bil nekdaj pri cesarji Frideriku II. v službi, in da so mu po tem potu znane razmere cesarja Friderika. Razven tega je bil pa še tudi obdolžen črne umetnije. Obsojen je bil on in dva njegova služabnika k smrti na grmadi.

XI.

Cesar Karol IV. je plačeval izdajalce z brezvrednim, ponarejenim denarjem.

Že v starodavni dóbi so izdajalce in odpadnike črteli, to nam spričuje brezmejno zaničevanje, katero je ljudí te vrste zadelo ravno od onih, katerim so izdajice s svojim nesramnim početjem koristili. — Vzprejme se izdaja, a izdajalca zaničuje vsakdo iz duše. Takšen vzgled nam kaže cesar Karol IV.

Cesar Karol IV. rabil je pregovor: „Optimum est aliena insania frui“. — Nekoč je ta svoj pregovor tako-le uresničil: Ko se je vojskoval proti mogočnemu sovražniku, kateremu s svojo vojsko nikakor ni bil kos, mislil je na zvižajo in podkupljenje. Podkupil je sovražnikove vojskovodje in zmago dobil. Ko pa je on svoj namen dosegel in so izdajalci od njega zahtevali obljubljeno plačilo, jim je plačal — pa ne s pravim, ampak

*) Neuss — po Meyer's Handlexikon, 1872 — Kreisstadt im preuss. Regbz. Düsseldorf, $\frac{1}{2}$ St. vom Rhein, 12.603 Einw.; Quirinskirche — Rundbogenstyl, im 13. Jahrh. erbaut. Wichtigster Getreidemarkt in der Rheinprovinz.

***) Wetzlar — po Meyer's Handlexikon, 1872 — Kreisstadt im preuss. Regbz. Koblenz an der Lahn, 6180 Einw.; alter Dom, das ehemalige Deutschordenshaus, Göthe-Erinnerungen, Seit 1180 freie Reichsstadt etc.

s ponarejenim denarjem. Izdajalci to opazivši so se mu pritožili in zahtevali pravega denarja; Karol pa jim je odgovoril: „Adulterina fides, adulterinum meretur aurum“. — Neprava zvestoba se plačuje z nepravim denarjem.*)

V. Jarec.

Nekaj iz zemljepisja.

Angra Pequena (mali zaliv), zdaj nemška naselbina, od kraja ni drugega, nego prostorno pristanišče pod $26^{\circ} 37'$ južne širjave na jugozapadnem bregu Afrike, dežela se pa imenuje po nekem rodu Hotentottov, ki tam stanuje, Velika dežela Namaqua. Tukaj je osnoval Pruski podložni Lüderitz iz Bremena 1. maja 1883 l. postajo zaradi trgovine, in je kupil od poglavarja renski misijonski družbi, Jozefa Frederiks v Betaniji, ki je nekako 240 kilometrov v notranji zemlji, tisto obrežje, ki se razteza od $26^{\circ} 37'$ južne širjave, do reke Oranje; obrežju se ima privzeti še 20 zemljepisnih milj zadej ležeče zemlje. Površina vsega znaša 900 nemških □ milj. Naselbina Lüderitzova ima dvoje lesenih hiš, kritih s plehom; večja je skladišče za blagó, manjša pa je prebivališče ljudem. Poleg tega je še v Betaniji prodajalnica. Zaliv ima prav dobro pristanišče; otoki je varujejo peščenih sipin. A obrežje ni drugega, nego peščena puščava; za njim pa je še 4 do 10 angleških milj širok pas prenosnega peska, ki močno ovira kupčijo z notranjimi deželami. Blagó prevaževajo na velikih vozéh z voli vpreženimi, a vodo pa na ladjah privvažajo iz Kapstadta. Bajе da ima dežela mnogo kupra, in hočejo rudnik napraviti. Obnebje je zdravo; ni močarin, niti rečnih nižav, a vročino hladé morskí vetrovi. Angra Pequena sicer ni za poljedeljsko naselbino, a vender je postaja, iz katere se more prodirati v notranje kraje, in odtod lahko brani nemška vlada svoje koristi v zahodni in južni Afriki, posebno pa v okrajih Kongo, zaradi katerega se ravno zdaj vršé posvetovanja. — A tudi podlogo poljedeljski naselbini so položili, ker je 5. julija 1884. l. generalni konsul dr. Nachtigal v imenu nemške državne vlade posedel kraj Kamerun, na obrežji Zgornje Guineje, nasproti Španskemu otoku Fernando Po.

Najvišji vršaci na zemlji so v srednjem Himalajskem gorovju, pa tudi na severu temu gorovju so gore neznano razsežne, ki imajo skoraj enako visoke vršace. V obče pa smo vender o teh gorah primerno slabo poučeni. Ob začetku tega stoletja še niso znali, kako visoke so Himalajske gore. Še le 1820. l. razglasilo se je po Evropi, da so v tem gorovju vršaci veliko viši mimo onih v Andih, in da so v Tibetu ob enaki visočini s Belo goro (Mont Blanc) v Evropi zeleni travniki in žitna polja. Dokler niso vršaca Davalagiri zmerili, bil je Čimboraso največi vrh na zemlji. Potem so najdlí, da je Kinčin-dzinga še više, a tudi ta se je mogel umakniti. Ko so 1845. — 1850. l. Indijo premerili, najdlí so, da je Mount Everest ali Gavrinsakar še viši. Ta vršac je na severni meji Nepala, visok je 29.002 angleških čevljev; koti (Winkel), po katerih so določevali njegovo lego in višavo, so od hriba oddaljeni po 100 angleških milj, ker vlada v Nepalú ni pustila gore meriti v svoji deželi. V taki daljavi so merili goro ter gledali od vzhoda, juga in zapada; od severne strani še nihče ni gledal gore, ker Tibetanci deželo še bolj zapirajo tujcem, kakor Nepalovci. Kinčin-dzinga je visok 28.156 čevljev. Lahko se vidi z železnice Kalkuta-Darjeeling, vender do vrha mu še ni prišel nihče, le malokdo do vznožja, ker je preokorna pot. Davalagiri, 26.626 čevljev, je v Nepalú, nekaj ga bode menda v Tibetu, tedaj ni pristopen. Za njimi pride Nanga-Parbat nad 26.000 čevljev, je na severo-zapadni meji Kašmiru in se lepo vidi iz mesta Srinagar. Nihče

*) Fugger's Spiegel der Ehren etc.

mu še ni bil na vrhu; reka Ind ga obliva na severu in je tam 3000 čevljev nad morjem, in od tod se lahko gledajo velikanski snežniki. 150 angleških milj na severo-vzhod ti gori je gora dosihmal imenovana, ki je baje takó visoka kakor Mount Everest, in ta je tedaj druga gora na zemlji, kar se tiče visokosti, a nahaja se v sredi velikanskih lednikov in takó daleč od obljudenih krajev, da je izmed Evropejcev menda drugi ni videl, kakor merjevci pri angleški komisiji. Blizo nje sta Mašerbrum in Gušerbrum blizo 26.000 čevljev visoka in več drugih vršacev od 22.000 — 25.000 čevljev višave. Na severnih krajih okraja Kašmirskega je svet v Indiji najbolj zvišan. Prelazi so tukaj 19.000 čevljev visoki, in čez prelaze nad 18.000 čevljev visoko hodijo sploh še s tovari. — Tukaj je tedaj hribolazcem še mnogo svetá odprtega.

Zemeljska ožina pri Korintu. Iz Aten se naznanja, da so užé premaknili sveta 1,200.000 kubičnih metrov; vsega skupaj je prevoziti 10,000.000 kubičnih metrov. V Lionu so naročili dva stroja po 450 konjskih sil, ki bosta delala na obeh konceh prihodnjega kanala. S tema bodo premaknili vsak dan 8000 kubikmetro. Delo mislijo izgotoviti v treh letih.

Ženska ročna dela za deklice.

„Delo nas varuje trojnega zlá: greha, dolgega časa in revščine“ je rekel nepozabljeni vladika in šolnik Slomšek. Večina naših slovenskih pregovorov nam tudi marljivost priporoča in studi grdo lenobo. Vsak človek, posebno pa še mladina, naj pridno dela, kajti delo bistri duha in krepi teló.

V takem smislu so se tudi z novimi šolskimi postavami ženska ročna dela v ljudske šole uvedela, ter se s tem storil prav zdaten korak za povzdigo ljudskega blagostanja. Ne opisujem pa metode in smotra pri tem uku; to pripuščam vrlim gospicam učiteljicam, ki so strokovnjakinje v tem področji. Obžalovati pa moramo, da se nam gospice učiteljice tako malo kje pokažejo z javnim peresom. Omenjam tedaj tù-le, kakó ženska ročna dela dobrodejno vplivajo na učenke s tem, da učenke rade in redno v šolo hodijo, da se s tem vadijo snage in reda, da se varujejo slabe družčine in lenega pohajkovanja, ter jim to pomaga, da bodo slednjič enkrat prida gospodinje.

Zares prijetno je videti učenke pri tem pouku krog priljubljene učiteljice zbrane, če taista umé svoj posel mikavno, racijonelno opravljati. Pripovedovanje o pridelovanji in izdelovanji tvarine za razne obleke, o prijetnem vplivu snage na red in zdravje, prilično pa tudi kaka pripravna pesmica, n. pr.: „Predica“, „Perica“ mej delom ves pouk znatno poživí. Tako v šoli, a tudi zunaj šole postane ta poduk plodonosen. Vselej in zeló sem se oveselil, če sem na sprehodu ali ob drugi priliki zadel na tropo pastirjev in opazil, da so se pastarice, mesto da bi pri praznih, dostikrat neslanih in nespodobnih igráh z neposajenimi pastirji tekmovalé, posebej same z ročnimi deli zabavale. Tudi tujec, ki pride v naše kraje, se o tej zadevi pohvalno izraža, kajti dandanes dobí užé tudi v naj ubornejem in oddaljenem selu kmetskih deklic, ki vsaj znajo dobro plesti, za silo vezti (heklati) in krpati.

Koliko nedelskega pohajkovanja, nevarnega vasovanja in druge iz lenobe izvirajoče nemarnosti ta pouk lahko zabrani! Namesto v slabo družčino, kar kmetska dekleta itak v nedeljo najraje storé, se kje same snidejo ali pa obišejo svojo nekdanjo učiteljico ter prosijo, da jim kaj novega pokaže in jih v eni ali drugi reči poučí.

Pa tudi v gmotnem obziru so ženski rokotvori zeló koristni. Ne da bi mislil, da bi kmetska dekleta — in ravno take imam tukaj v mislih — postale kake umeteljke v tej stroki, se taiste konečno vender lahko dovedejo tjá, da sebi in domačim vsakdanjo obleko

popravijo, ter pozneje tudi naredé. Takó se dober uspeh tega pouka kmalo zazná ne samo tam, kjer take pridne deklice stanujejo, timveč zvabi tudi sosedne hiše, na zadnje vso občino v posnemo, in storí, da se marsikak krajcar in goldinar, ki ga je trebalo poprej za šveljo, perico i. dr. potrositi, zdaj lahko prihrani. Dobiček in koris' pouka v ženskih ročnih delih tudi največi sovražniki nove šole morajo priznati, da, celó naš zeló konservativni kmet rad vidi, da se njegova hčerka učí plesti in krpati, kajti v to ne potrebuje niti veliko, niti dragocenega orodja in ga vsaj pouk nič ne stane.

Želeti bi bilo, da bi se zasebne učiteljice ženskih ročnih del, tam kjer ni nastavljenih pravih učiteljic, za poučevanje v ženskih ročnih delih tudi boljše plačevale, kajti tù ne gre samo le za pouk, temuč treba je, da se učenkam preskrbuje tudi kaj blagá in priprave pri tem pouku.

J. Rihteršič.

Črtica o opravljeni dokladi ljudskih učiteljev.

(Krist. Engelman.)

„Trkajmo, morebiti se nam bode vender odprlo“, rekel je gosp. Iv. Lapajne pri lanskem učiteljskem zborovanji v Ljubljani. Tem upapolnim besedam bi bilo še dostaviti: „ako ne vsega, morebiti dosežemo vsaj nekaj“. Vsak mora spoznati, da ima učitelj na enorazrednici na mnogih krajih veliko težji položaj, kakor v večrazrednici, ker se ima baviti z otroci ne le razne starosti, raznih oddelkov, kakor tudi z oskrbovanjem službe, to je uradnega pisanja. Večina nadučiteljev zdanjih večrazrednic, službovajočih prej kot učitelji na enorazrednicah, lahko pritrđi temu. Naj se mi dovoli, da tù govorim o svoji šoli enorazrednici. Nikakor pa ne mislim, da sem edini v tej razmeri.

Pri lanskem vkupnem pregledu za šolo godnih otrok, in teh, ki so v šolo hodili, naštel sem vseh postavno za šolo godnih otrok 395. Ali ni to število za vsako čveterorazrednico? Ako pa odštejem od tega števila a) učence v ponovljavni šoli; b) učence, ki so duševno in telesno nezmožni; c) ki hodijo drugej v ljudske šole; d) ki ne hodijo v nobeno šolo, morda zaradi oddaljenosti ali slabih potov, pa tudi zaradi pomanjkanja prostora, ostaja mi vsakdanjskih — 222 šolskih otrok, — skoraj zadostno število za trirazrednico! A vse té učence mora en sam učitelj razdeliti po njih različni starosti in zmožnosti navadno v štiri oddelke. Samo po sebi se razumè, da je tù poludneven pouk. A z delom učiteljevim na enorazrednici nismo še pri kraji. Pomislimo dalje, koliko časa je učitelju treba, da za toliko število učencev sestavi in spiše razrednice, glavni zapisnik, svoj ročni zapisnik, katerega sigurno rabi zlasti o priliki $\frac{1}{4}$ -letne ali $\frac{1}{2}$ -letne razredbe. Tù mu še pridejo na vrsto šolska naznanila, katera mora za toliko število šolske mladine h krati izvršiti. A na večrazrednici zvrši vsak učitelj v svojem razredu bodisi polumesečne izkaze šolskih zamud, ali razredbo učencev, kakor tudi šolska naznanila.

Pri lanskem učiteljskem zborovanji v Ljubljani naglaševalo se je, da bi deželni budget vsled opravljenih doklad na enorazrednicah poskočil blizu na 5000 gld. A mej našimi enorazrednicami je več takih, katere zadeva §. 11. postave s 14. maja 1869. l., ki pravi: „Ako bo za tri leta zapored v kateri šoli, povprek vzešči po 80 učencev, mora se brezpogojno poskrbeti še za drugega učitelja, in takó tudi za tretjega; če to število naraste na 160, in takó potem razmerju še dalje pomnoževati število učiteljev“. Tedaj omenjeni paragraf govori o razširjenji enorazrednic. Ako se torej enorazrednica v smislu omenjenega paragrafa iz raznih vzrokov ne more razširiti, naj se vsaj takemu učitelju dovoli primerna opravilna doklada. Pa zakaj se nekatere šole takó počasi razširjajo? Največi zadržek je — se vé da — denar, — tù in tam pa tudi malomarnost

občanov. Kaj je ravno vzrok, da se naša šola že od 1877. l. razširjuje, pa se še zdaj ni razširila, mi ni znano, brž ko ne — oboje, mej tem ko se po drugih krajih z manjšim številom šolskih otrok, rekel bi, kar čez noč in dan razširi.

Ker pa vseh enorazrednic zgoraj omenjeni §. 11. ne zadeva, naj bi se vsaj tistim enorazrednicam, v katerih je število učencev v treh letih povprek narastlo na 160, dovolila primerna opravilna doklada. Morebiti bi se že letos v tem kaj doseglo! Sploh pa naj bode ta stvar priporočena našemu novemu, previdnemu deželnemu šolskemu nadzorniku in sploh slavnemu deželnemu šolskemu svétu, da pri izdelovanji šolskega načrta ukrene takó, da vsaj one enorazrednice, katere bi se v smislu §. 11. postave s 14. maja 1869. l. morale razširiti, a se zaradi raznih ovir in vzrokov ne morejo, zadobijo primérne opravilne doklade. Tudi naša prihodnja deželna učiteljska konferencija bode imela priliko in nalogo, da bode obravnavala to prepotrebno zadevo.

D o p i s i.

Iz Zagreba. Tukajšnji hrvatski-pedagogijski-književni zbor je v dan 31. dec. preteč. l. praznoval petindvajsetletnico vrlega šolskega lista »Napredaka«.*) Prvi list XXVI. tečaja je na čelu prinesel podobe treh svojih ustanoviteljev, in sicer gg.: Stjepana Novotny-a, Skendera Fabkoviča in Ljudevita Modeca. Vsi želimo, da bi se »Napredak« še bolj razširil ter še drugo četrtoletje budil tukajšnje šolstvo in učiteljstvo.

Iz Ljubljane. Njih Veličanstvo je v dan 28. dec. preteč. l. potrdilo zakon, s katerim se prenamejajo nekatera določila deželnih zakonov z dné 19. dec. 1874. l., št. 37., in z dné 26. okt. 1875. l., št. 27. — Zakon se glasi:

Po nasvétu deželnega zbora Svoje vojvodine Kranjske ukazujem takó:

Člen I.

Členi II., V., VI., VII. zakona z dné 19. dec. 1874 (dež. zak. št. 37.) in §. 1. zakona z dné 26. okt. 1875 (dež. zak. št. 27.) se razveljavljajo v svoji zdanji besedi in na njih mesto stopajo sledeča določila:

§. 1. Mestni občini Ljubljanski se daje pravica, pobirati v zdanji meri šolnino na javnih mestnih ljudskih in meščanskih šolah, in sicer v ta namen, da se bodo z njo pokrivala stvarne šolske potrebščine.

Občinskemu zboru glavnega mesta Ljubljanskega pristoji, šolnino na omenjenih šolah znižati ali popolnem odpraviti.

§. 2. Normalno-šolski zaklad prevzame izplačevanje aktivitetnih prejemkov učiteljskega osebja na vseh splošnih javnih ljudskih šolah vojvodine Kranjske v njih polnem obsegu.

Ako dohodki normalno-šolskega zaklada ne bi zadostovali v pokritje teh in drugih njegovih potrebščin, razpisati je po deželnem zakonodavstvu za normalno-šolski zaklad posebno 10% deželno priklado na vse direktne davke (na ordinarij z vsemi državnimi prikladami).

Nedostatek, kateri se potem še pokaže pri normalno-šolskem zakladu, pokrije se iz deželnega zaklada.

§. 3. Šolska poslopja zidati, dajati jim notranjo opravo ter jih vzdrževati, v obče ljudske šole nastanjevati, plačevati troške za kurjavo, razsvetljavo in snaženje šolskih prostorov in skrbeti za vse druge stvarne šolske potrebščine, dolžnost je šolske občine, v glavnem mestu Ljubljanskem pa dolžnost mestne občine Ljubljanske.

Člen II.

Ta zakon stopi v veljavo s 1. januárjem 1885. l.

Ob jednom pa je zadobil Najvišje potrdilo tudi sklep deželnega zbora kranjskega z dné 16. oktobra 1. l., vsled kojega se bode v pokritje primanjkljeja normalno-šolskega zaklada pobirala leta 1885. 10% priklada na celo predpisano svóto vseh neposrednih davkov po vsej deželi, in vsled kojega se ima nedostatek, ki se potem še pokaže, uže pokriti iz deželnega zaklada.

*) Odbor „Slov. učit. društva“ v Ljubljani je to redko svečanost telegrafično pozdravil, Uredn.

— Iz seje c. k. deželnega šolskega sveta v dan 4. dec. preteč. l. Določilo se je o mestnih slovenskih in nemških ljudskih šolah (kakor je »Tov.« že omenjal v 23. listu pret. l.) — Tri učiteljske službe so se za trdno oddale. — Določi se o razširjanju nekaterih ljudskih šol. — Odmeri se nagrada za poučevanje krščanskega nauka v čveterorazredni ljudski šoli. Dovolj se ekskurendno poučevanje pri Sv. Križi nad Jesenicami. — Dve prošnji za dovoljenje 1 preizkušnji učiteljske zmožnosti oddaste se višji šolski oblasti.

— Javna predavanja na korist »Národní Šoli« bodo tudi letos, in sicer so se v jour-fixe »Literarno-zabavnega kluba« 3. t. m. v to svrhu oglasili g. g. vitez Trsteniški dr. Bleiweis, kateri bode iz svoje bogate psihiatrične prakse si izbral gradivo, — prof. Senekovič »o elektriki« in dr. Babnik »o slovanski ženi«. Vzpored je tedaj zelo zanimljiv; nadejamo se najboljšega uspeha.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Za trdno so postavljeni: g. Martin Grčar, nadučitelj v Mirni na Dolenjskem; — g. Fr. Črnilec, učitelj v Podbrezjah na Gorenjskem; — g. Jan. Vrežic, učitelj pri Sv. Gregorji; — g. Gustav Spetzler, učitelj v Lescah na Gorenjskem; — g. Anton Vrančič, učitelj v Zagradci na Dolenjskem; — gspdc. Julija Borovsky, učiteljica pri sv. Križi poleg Turna na Dolenjskem; — gspdc. Ana Demelj, učiteljica v Mozelji na Kočevskem. — Gspdc. Marija Scherz, zač. učiteljica v Zalilogu pri Cerkljah na Gorenjskem, je za trdno postavljena na II. učit. službo v Mirni Peči na Dolenjskem.

Pohlevna prošnja.

 Vse p. n. gospode naročnike, ki dolgujejo še kaj naročnine za „Učiteljskega Tovariša“ iz preteklih let, najuljudneje prosimo, da blagovolijo isto prej ko mogoče poravnati.

Založništvo, verjemite nam, mora vse pošteno plačati; ima leto za letom več troškov, a vedno manj novih naročnikov, pač pa vedno več dolžnikov, katerih vse polno po knjigah mrgoli, in jih nij moč privedi do spoznanja, da jim je treba plačati to, česar so si v lastno korist naročili, tedaj kupili.

Prosimo tedaj prav uljudno še enkrat vse naše dolžnike, da se svoje dolžnosti spomnijo in nam pošljejo zaostalo naročnino.

V to se priporoča najudanejše

opravništvo „Učiteljskega Tovariša“

v Ljubljani, Stari Trg, štev. 19.

Listnica uredništva. G. g. učiteljem dopisnikom: Prosimo, podpirajte „Tov.“ z dobrimi dopisi. „Več vidijo oči od očesa“. — Tudi naročnina kaplje počasi. Nadejali smo se boljšega novega leta. — Vse, ki nas v listih vprašajo to pa to, prosimo, da bi bili potrpežljivi, kajti dela imamo čez glavo; zato naj ne bodo hudi, če jim precej, ali če jim tudi nič ne odgovorimo. En sam človek ne more vsemu kaj. — G. g. naročnikom, ki se samo po listnicah na list naročujejo: Oddali smo listnice opravištvu „Tov.“ Sicer pa še enkrat prosimo: O naročnini in razpošiljanji naj se blagovoli zglašati pri založništvu in opravištvu „Tovariša“ (pri g. Milicu).

Listnica opravištva: Gosp. J. A. v K.: Vzprejeli 3 gld. in za l. 1884. vknjižili. — Gosp. L. K. na T.: Vzprejeli 1 gld. 50 kr. in za drugo polovico l. 1884. vknjižili. — Gosp. A. P. v K.: 4 gld. prejeli, vknjižili 3 gld. za l. 1883. in 1 gld. za l. 1884., 2 gld. za pretečeno leto ostaneta tedaj še na dolgu. — Preč. gosp. P. R. v Z.: Hvaležno vzprejeli naročnino 3 gld. za l. 1885. — Čest. gospá M. C. v L.: Prejeli 3 gld. a vknjižili za l. 1884., ker je bila naročnina še na dolgu. — Gosp. A. L. v K.: Hvala za opozorenje; naročnina pri Vas v redu. — G. g. naročnikom, ki se samo po listnicah na list naročujejo, odgovarjamo, da moremo vstrezati le onim, ki ničesa za pretečena leta za „Tov.“ ne dolgujejo.